

Секція: Гроші, фінанси і кредит

Бюджетне фінансування соціальної сфери

Овчарова Наталія Вікторівна

асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

В сучасних умовах, коли власних коштів населення виявляється недостатньо для задоволення соціальних потреб, а приватний сектор є незацікавленим у забезпеченні населення соціально необхідними послугами, тоді вирішення соціальних проблем нації та фінансове забезпечення соціальних гарантій населення стає однією з основних функцій держави.

Розглядаючи елементи бюджетного забезпечення соціальної сфери необхідно враховувати, що структура фінансового забезпечення окремих підгалузей соціальної сфери неоднакова. В соціальній сфері сформувалися складні підсистеми (охорони здоров'я, освіти, культури, спорту тощо), які функціонують на різних засадах фінансового забезпечення: бюджетного фінансування, фінансування на засадах бюджетозаміщення та самофінансування.

Разом з цим, ключову роль у фінансуванні таких галузей соціальної сфери як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення відіграють саме бюджетні кошти. Це обумовлено тим, що Україна успадкувала від радянської системи комплексну та багаторівневу систему соціальної сфери, спрямовану на забезпечення загального охоплення населення соціальними послугами, які фінансуються і здійснюються державою. Після розпаду Радянського Союзу Україна декілька разів приступала до здійснення процесу реформування соціальної сфери і, тим не менш, переважна більшість галузей соціальної сфери в цілому зберігає структуру радянській моделі.

Більшість галузей соціальної сфери в Україні є безплатною, а мережа установ соціальної сфери (переважно державної та комунальної форм власності) розрахована на повне соціальне забезпечення всіх верств населення. Бібліотеки, клуби, музеї, загальноосвітні навчальні заклади, лікарняні та

амбулаторно-поліклінічні є, практично, лише бюджетними організаціями.

Превалювання саме бюджетного фінансування соціальної сфери обумовлено особливостями її функціонування, а саме:

- соціальна сфера як складова відтворювальної системи суспільства охоплює життєдіяльність всього населення та забезпечує реалізацію державних соціальних гарантій, а отже потребує стабільного фінансового забезпечення;
- споживання соціальних послуг прямо пов'язане з соціальною стабільністю і соціальною справедливістю, а низький рівень і нерівномірність розподілу сімейних доходів не дозволяє самостійно оплачувати соціальні послуги усьому населенню;
- соціальна сфера надає послуги, що характеризуються низькою ефективністю, оскільки їх виробництво спрямоване на задоволення потреб ширшого кола споживачів, а не отримання прибутку. Відповідно участь підприємницьких структур у її фінансуванні має нерегулярний характер, який, як правило, обмежується сферою надання високовартісних послуг, що враховує лише попит окремих споживачів на суспільні блага та не забезпечує справедливого розподілу соціальних послуг;
- ринкові регулятори не спроможні вирішити існуючі соціально-економічні проблеми, оскільки ринок не спроможний до виробництва суспільних благ, безоплатних для кінцевих споживачів через відсутність механізму відшкодування витрат, пов'язаних з їх виробництвом.

Як наслідок, держава здійснюючи бюджетне фінансування соціальної сфери, реалізує свої соціальні гарантії та забезпечує надання населенню гарантованого обсягу послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, культурного обслуговування та соціального захисту, визначає показники матеріального добробуту працівників соціальної сфери, непрацездатних осіб та інших пільгових категорій.

Бюджетні видатки, направлені на фінансування соціальної сфери, досить

різнопланові, оскільки вони виконують різну роль у відтворювальному процесі (поточні, капітальні), мають різне джерело фінансування (державний та місцевий бюджети) та строк реалізації (поточні, середньострокові та довгострокові), а також мають різне функціональне, відомче та цільове призначення.

З метою виявлення особливостей формування та реалізації бюджетних видатків в соціальній сфері та визначення їх впливу на розвиток соціальної сфери пропонуємо наступну класифікацію бюджетних соціальних видатків (рис. 1).

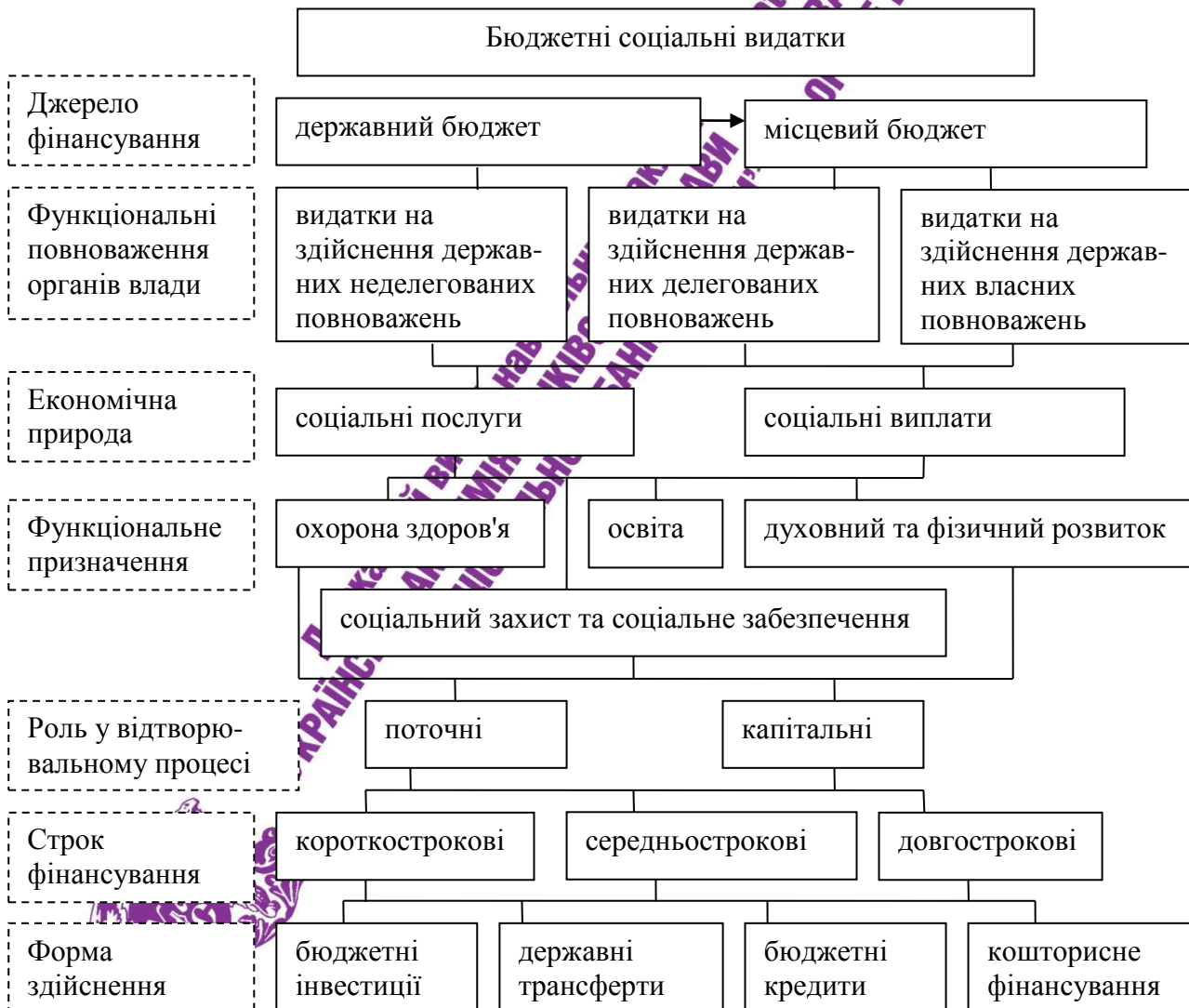

Рисунок 1 – Класифікація бюджетних видатків на фінансування соціальної сфери

Державна бюджетна політика впливає на розвиток соціальної сфери через механізм її фінансування, що здійснюються як безпосередньо за рахунок коштів державного бюджету, так і опосередковано через місцеві бюджети. Частка соціальних видатків, яка реалізується на місцевому рівні, на 45% фінансується за рахунок коштів державного бюджету шляхом використання міжбюджетних трансфертів. Співвідношення видатків на фінансування соціальної сфери, що здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, обумовлюється переліком видатків, визначених в Бюджетному кодексі.

Розглядаючи бюджетне фінансування необхідно враховувати, що воно може здійснюватися в різних формах залежно від форми власності суб'єкта господарювання, що надає послуги, виду послуг отримувача грошових коштів тощо.

Враховуючи форму надання соціальних послуг, бюджетне забезпечення може здійснюватися шляхом фінансування установ і організацій соціальної сфери або шляхом безпосереднього надання соціальної допомоги населенню.

Так, забезпечення виконання соціальних гарантій матеріального добробуту здійснюється шляхом надання трансфертів населення в грошовій та натуральній формі (державні субсидії, державна допомога населенню). Превалювання цієї форми фінансування обумовлено існуючою демографічною ситуацією, оскільки в Україні утримується високий рівень економічно неактивного населення, основним видом доходів яких є соціальні допомоги та інші отримані соціальні трансферти.

В Україні налічується понад 130 категорій одержувачів різних видів соціальних виплат, з яких лише 70 отримують виплати за соціальною ознакою, та близько 50 — за професійною. Усі пільгові, в т. ч. соціально незахищені, категорії громадян мають право на більш як 120 видів пільг, а також понад 60 видів соціальних і компенсаційних виплат [240].

Забезпечення соціальних гарантій, пов'язане з наданням соціальних послуг через установи соціальної інфраструктури, передбачає використання таких форм бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, державне

субсидіювання, бюджетні інвестиції та кредити.

Порядок надання коштів із бюджету залежить від організаційно-правового статусу підприємства, організації установи. Зважаючи на те, що соціальні послуги надаються переважно бюджетними установами, основною формою бюджетного фінансування соціальної сфери виступає кошторисне фінансування. Разом з цим, послуги можуть надаватися і громадськими організаціями, які забезпечуються видатками з бюджету в формі субсидії, спрямовані на підтримку діяльності громадських організацій в цілому; грантів, що розподіляються на конкурсних засадах і спрямовані на конкретні проекти та соціальних контрактів, що застосовуються з метою залучення громадських організацій до надання державних соціальних послуг.

Крім цього, бюджетне фінансування соціальних гарантій передбачає забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки. Реалізація цих гарантій забезпечується шляхом державного субсидіювання підприємств, установ та організацій, що надають соціальні послуги.

Таким чином, основним джерелом фінансування соціальної сфери є державні фінансові ресурси, а саме бюджетні кошти та позабюджетні кошти, які забезпечують реалізацію соціальних гарантій та соціальних інтересів усіх верств населення, підвищуючи рівень та якість їх життя.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III із змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Бюджетний менеджмент [Текст] : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с. ISBN 966-574-637-5
3. Гордей, О.Д. Соціальний аспект бюджетної політики [Текст] / О. Д. Гордей // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – N 6. – С. 194-199

Овчарова Н.В. Бюджетне фінансування соціальної сфери [Текст] / Н.В. Овчарова // Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 травня 2014 р.). – Ужгород: Гельветика, 2014. – С. 245–248.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”